

บุคลิกและนิสัยตัวละคร

บุคลิกและนิสัย ของตัวละคร เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง เพราะ กวีนิพนธ์ก็มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์หรือถ่ายแบบ (imitate) จากเรื่องราวของมนุษย์ ดังคำอธิบายของอาริสโตเติลที่กล่าวไว้ว่า

วัตถุประสงค์การถ่ายแบบในกวีนิพนธ์ก็คือ คนประกอบการกระทำ men in action ซึ่งอาริสโตเติลหมายความว่ากว้างกว่าคนกระทำสิ่งนั้นคนกระทำสิ่งนี้ อาริสโตเติลหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสภาพของมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเหตุการณ์ที่เป็นไปในชีวิตของมนุษย์ เรื่องราวของมนุษย์นี้แหละเป็น เนื้อเรื่องของกวีนิพนธ์¹

ฉะนั้นการศึกษามุขและนิสัยตัวละครในกวีนิพนธ์จึง เท่ากับ เป็นการศึกษารายละเอียดทางความคิด ทศนคติ ความนิยม ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสมัยที่กวีนิพนธ์นั้น ๆ แต่งขึ้นด้วย

เรื่องสังขศิลป์ชั้นนี้ก็ เป็นเรื่องราวของนิทานที่เกี่ยวกับมนุษย์ ก็ ดังนั้นบุคลิกและนิสัย ของตัวละครในเรื่องจึงมีคุณค่าควรแก่การศึกษา เพราะนอกจากจะเป็นวัตถุประสงค์แล้ว ยังเป็นกลวิธีที่ท้าวปรางค์ค่านำผู้อ่านผู้ฟัง เขาสูงๆมุ่งหมายของเรื่อง คือบุคลิกและนิสัยของตัวละคร จะทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง เกิดจินตนาการของภาพและความรู้สึกตามบทบาทของตัวละครในเรื่อง เรื่องเหล่านี้เองที่จะได้ศึกษาต่อไปในบทนี้

¹ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, วิทยาการวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่สอง, พระนคร : แพร่พิทยา, 2514), หน้า 93. "ไปเอตีกส์ของอาริสโตเติล (ต่อ)"

ตัวละครที่มีบทบาทอยู่ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับอีสานนี้พอจะแยกศึกษาได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 5 ประเภทคือ

1. ประเภทตัวละครที่เป็นพระเอก (hero) ของเรื่อง
2. ประเภทตัวละครที่เป็นกษัตริย์
3. ประเภทตัวละครที่เป็นตัวนาง
4. ประเภทตัวละครที่เป็นขุนนางข้าราชการ
5. ประเภทตัวละครที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ (super human) ได้แก่
พวก ครุฑ นาค ยักษ์ และเทวดา

1. ตัวละครที่เป็นพระเอกของเรื่อง

พระเอกของเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ก็คือ สังข์ศิลป์ชัย (สินไช) นั้นเอง เป็นที่นำสังเกตว่าวรรณกรรมอีสานส่วนมากใช้ชื่อพระเอกเป็นชื่อเรื่องด้วย เช่น ท้าวการเกด (กาละเกด) พระสุธิน (ท้าวสีทน) ท้าวลันทอง (ลันทอง) เป็นต้น และพระเอกทั้งหลายก็ก่อปรัศว์รูปรางหนาค่าที่คงตามแบบพระเอกในอุคมคติของวรรณคดีไทยแต่ก่อนมา ดังในเรื่องนี้มีกลอนกล่าวถึงลักษณะของสังข์ศิลป์ชัยไว้ว่า

พระก็ทงโถมเพียง เทพามมะวาด
โคเคชคาม โดยไทเทพอินท์ แท้แล้ว ¹

นอกจากตัวละครที่เป็นพระเอกจะมีรูปงามแล้ว ยังจะต้องมีลักษณะนิสัยตามเยี่ยงวีรบุรุษในอุคมคติของคนไทยด้วย ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้ พอแยกลักษณะนิสัยของสังข์ศิลป์ชัยออกได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

¹ ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

1.1 ตัวเอกเป็นผู้มีบุญญาธิการ

ลักษณะของพระเอกที่เป็นผู้มีบุญญาธิการในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ท้าวปรากฏคำใดแสดงไว้ตั้งแต่ตอนกำเนิดของสังข์ศิลป์ชัยที่มีกำเนิดแตกต่างจากทารกสามัญทั่วไป ดังบทกลอนที่พรรณนาการเกิดของสังข์ศิลป์ชัยไว้ว่า

เมื่อนั้น คนปะเสด็จเจ้า	เจียรระจากสะเค็ดก็ตาม
หงส์ลีปสร	คายนเลขลงมม
ลัวอาเยี่ยม	ในม้อมีเคช
พอมผาบเมียน	เคินชำชอยอำ 1

สังข์ศิลป์ชัยเกิดมาก็ถืออาวุธศรศัตมีมาจากทองมารดาเป็นลักษณะหนึ่ง¹ที่แสดงให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครคนนี้เป็นผู้มีบุญญาธิการ ลักษณะที่กำหนดให้พระเอกของเรื่องมีกำเนิดแตกต่างจากทารกทั่วไปมีปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง เช่น ตอนพระรามเกิดก็ต้องมีเทวดามาให้ความอารักขา มีความว่า

ครันมัชฌิมยามเงียบสังข์	ศศิธรจาร์สรศมี
ทรงกลดหมดเมฆไมราลี	เทวาราศีประชุมลักษณะ
สถิตพรอภักในเมฆ	อุคมเคชคังชะตาพระยาจักร
เป็นมหาศุภฤกษ์ประเสริฐนัถ	องค์อัศรายาวิลาวัญย์
ทรงนามนางเกาสุริยา	ประสูติพระจักรารังสรรค์
รัศมีสีเขี้ยวพรายพรรณ	คล้ายกันกับนิลฉวี 2

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

2 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, บทละครเรื่องรามเกียรติ์, เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่หก, กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2514), หน้า 315.

หรือในวรรณคดีเรื่องอื่น แม้ในเวลาเกิดพระเอกจะไม่ได้ถือศรหรืออาวุธติดมือมาแต่ในขณะ
หลังก็จะมีผู้มฤตชนนำมามอบให้เป็นอาวุธคู่กาย เช่น ในเรื่องอิเหนาก็มีเทวดาคือองค์ปะการะ-
กาหลานำกริชมามอบให้ ดังบทกลอนว่า

มาจะกล่าวบทไป	ถึงองค์ศัสฎ์แห้ว
ซึ่งเป็นบรมอัยกา	สถิตย์ยังชั้นฟ้าสุราลัย
จึงนิมิตกริชแกวสุร กานต์	นามกรพระหลานจาริกได้
ครั้นเสร็จเสด็จจากวิมานชัย	เหาะมากรุงไกรกูเรป็น
ครั้นถึงจึงวางกริชลง	ข้างองค์พระกุมารหลานขวัญ
อวยชัยให้พรแล้วเทวัญ	กลับคืนกระยาหงันชั้นฟ้า ¹

ฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่ากริชมีกำเนิดที่ต่างกันกับคนธรรมดาที่มีส่วนช่วยในอุบายปราบได้ว่า
ตัวละครตัวใดเป็นพระเอกของเรื่องในวรรณคดีไทย

นอกจากลักษณะการเกิดแล้ว บทพรรณนาเรื่องบารมีของศรและอำนาจของสังข์ศิลป์
ชัยก็มีส่วนสร้างภาพของสังข์ศิลป์ชัยให้เป็นผู้มีบุญญาธิการด้วย ดังในบทพรรณนาตอนสังข์-
ศิลป์ชัยแผลงศรครั้งแรกว่า

พระกะสัตร์เจ้า	คะนิงคุณความมาก
ฮับฟัง	พระองค์ไคล้นทะนุ
เสียงยิงเพียง	ฟ้าลั่นลงเหง
ทั้งสองสยบ	ทาวตนตอมสะบัน

¹ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, อิเหนา (พิมพ์ครั้งที่เจ็ด, พระนคร :
ศิลปาบรรณาการ, 2510), หน้า 19.

พุ่มท้าว	ทงทะนกวาวแกว
ปิ่นดวงดำ	ฉาเขียนเกือกทอง
แฉวดวงขึ้น	เตียงเมคเมโค
เทพาชม	เชิงบันยอยของ
ปิ่นเลายังสวางเทา	สิมพะลีสะใหญ่
ผืนดวงเช่า	เตียงคุมคู้หลวง
.....
.....
แต่นั้นปิ่นเลาสกของหนา	คหราชหลังดู
พุ่มตก	คืนใจพอฟาว
อันนั้นปิ่นเหมแกว	พระยาจกโก้ฮอดเฮาแล้ว
ฮอยที่พระเกิดพูน	พายลานโลกคนแทแล้ว
ควนทกฮีบเทา	พลยิงขอไปรอบตาย
ลือลือนกจ๊ก	อยู่แข่งขวางไค
เปี้ยวจ๊กอทหารฮอน	ฮมแถมเตียงขมาค
เมืองมิ่งส่วย	สุนยเชื้อชาคภู แลเค ¹

จากเนื้อความพรรณนาส่วนนี้จะเห็นว่าสังข์ศิลป์ชัยต้องเป็นผู้มีบุญญาธิการ เพราะเพียงใช้ศร
 แฉลงไป เทวดาก็สรร เสริญ ครุฑก็กลัวขนาดต้องมายอมสวามิภักดิ์ ความตลอดเรื่อง
 สังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสานไคแสดงให้เห็นว่าสังข์ศิลป์ชัยสามารถปราบปรามศัตรูลงไคด้วยอำนาจ
 แห่งศรและบารมีของตนเองโดยไม่จำเป็นจะต้องศึกษาศิลปวิทยาการจากสำนักไค และในตอน
 ท้ายของเรื่องท้าวปรางค์คำยังไคยำใหญ่ฮอนเห็นว่า เรื่องสังข์ศิลป์ชัยที่ดำเนินมาและผ่านอุป-
 สรรคต่าง ๆ จนจบลงด้วยคี่นี้ เพราะบุญญาธิการของสังข์ศิลป์ชัยไคว่า

¹ ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 94-5.

อันนี้เป็นเพื่ออำนาจเจ้า คนปะเส็คสิลปชัย
 ปาระมินัน อะเนกสงไชยสง่าง ¹

วิธีการเหล่านี้เองที่ช่วยเสริมให้ผู้อ่านเห็นว่าพระเอกคือสังข์ศิลป์ชัยมีบุญญาธิการเกินขึ้นมาเหนือตัวละครอื่น

1.2 พระเอกเป็นนักรบที่กล้าหาญ

ลักษณะของพระเอกข้อนี้เป็นลักษณะที่สำคัญข้อหนึ่งของพระเอกในวรรณคดีไทยแทบทุกเรื่อง ที่พระเอกจะต้องมีความกล้าหาญ มีความสามารถในการรบ เช่น ในเรื่อง การเกิด ของภาคอีสานนั้น เมื่อตัวเอกไปถึงเมืองยักขัโหมวันเกรงว่า

พู่เบคเจ้าคี่ค้ำคะนิงใน อันนี้ฮ้อยจักเป็นปางผ็อยป่องเป็นเจ้า
 ควบกูเอาตนเขาไป เติงตามชาวคูกอน คี่ชั่วให้เห็นฮ้อยอมเซียงกอนแล้ว ²

หรือในวรรณคดีไทยภาคกลางเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ขุนแผนก็เป็นพระเอกที่ความกล้าหาญ ดังคำกราบทูลอาสาของขุนแผนที่จะไปรบเมืองเข็ยงอินทรวา

พลายแก้วรับสั่งบังคมทูล ขอเดชะนเรนทร์สุโรปรคเกศา
 ชีวีตอยู่ที่พระบาท ขออาสาพระองค์ผุหรงชัย
 ที่ทัพเข็ยงอินทรแลเข็ยงทอง ให้สมพระทัยป่องโหงโค
 ถาษาพระพุทธเจ้ามีบรรลัย ก็มีไคยฮอทคองรงค์ ³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 439.

² ท้าวทลัดเกิด, เล่ม 1 (เวียงจันทน์ : กรมวรรณคดี, 2510), หน้า 6.

³ ขุนช้างขุนแผน, เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่สิบสี่, กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2513), หน้า 179.

ในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย นี้ สังข์ศิลป์ชัย ก็มีลักษณะของนักรบผู้กล้าหาญตามแบบฉบับของพระเอกในอุคมคติของวรรณคดีไทยอย่างครบถ้วน ดังจะเห็นได้จากคำพูดของสังข์ศิลป์ชัยที่กล่าวกับมารดาจนออกเดินทางไปติดตามนางสุมณฑาวา

อันที่ลูกตั้งขึ้น	ทางที่กะทำการ
แม่อุบายเคืองคำสอน	หากจักเป็นไปหน้า
นับหมเป็นชายสำอาง	สิ้นควนคะนาลูกโลก
ไพบันสนแสงหน้า	เกียรติก็กว้างกว่าเฮา แม่เฮย ¹

จากความในบทนี้แสดงว่า สังข์ศิลป์ชัย ไม่เคยคร้ามเกรงต่อภัยอันตรายทั้งปวงแม้กระทั่งความตาย จึงสามารถพูดปลอบมารดาได้ว่า ไม่ให้ห่วงใยเดือดร้อนว่าสังข์ศิลป์ชัยจะต้องประสบอะไรในภายหน้าที่เดินทาง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของผู้ชายที่จะต้องสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้ปรากฏไปทั่วโลก

อีกทั้งในฉากบั้ง ซึ่งเป็นฉากที่รบกันอย่างยิ่งใหญ่ นั้น จากคำพูดของสังข์ศิลป์ชัยก็แสดงความกล้าหาญไม่กลัวศัตรูและมีความสามารถรบศัตรูจำนวนมากนั้นได้ เช่น บทที่สังข์ศิลป์ชัยพูดโต้ตอบกับท้าวฤกษ์แก้วว่า

เมื่อนั้นท้าวแก้วตาดำ	กุดหนามกะสัศร์
เป็นเดี่ยวในเบ็งจาล	หอมยอมายังฮาย
ชื่อว่าแสนสู้พอม	เพียงมือมาคอกุเกิน
สรสอคตั้ง	กายพอมพาบพัน แท้แล้ว

¹ ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

และในตอนจบของเรื่องถึงศิลป์ชัย ก็สามารถปราบยักษ์และนำคังปวงมาอยู่ในอำนาจของตนได้ เหตุการณ์ตั้งแต่ตอนจบเรื่องนี้เองที่เสริมให้เห็นความเป็นนักปกครองหาญของสังข์ศิลป์ชัยอย่างชนิดที่สามารถลบคำกล่าวที่ว่านำเอยยอมแพไฟได้ทีเดียว

1.3 พระเอกเป็นนักปกครองที่มีความสามารถและคุณธรรมสูง

ลักษณะนี้เป็นลักษณะที่ไม่ปรากฏเด่นนักในพระเอกวรรณคดีไทยส่วนมาก เพราะพระเอกในเรื่องต่าง ๆ นั้นมักจะมีความสามารถในเรื่องการรบพุ่งเค้น และจะรบจนสามารถมีชัยชนะและครองเมืองได้ในตอนจบ แต่ก็จะไม่ค่อยมีพรรณนาให้เห็นว่าเป็นนักปกครองอย่างชัดเจน ยกเว้นบางเรื่อง เช่น รามเกียรติ์ เป็นต้น แต่ในสังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสานนี้ ลักษณะของนักปกครองที่มีความสามารถและคุณธรรมสูง เป็นลักษณะที่เด่นมากของสังข์ศิลป์ชัย เพราะตลอดเรื่องสังข์ศิลป์ชัยจะสอนบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทางด้านการปกครองด้วยคุณธรรมและจารีตประเพณี (ฮึดและคอง) เช่น สอนเกี่ยวกับหลักการดำรงชีวิตแก่วิทยากรที่มาพบกับสังข์ศิลป์ชัยถึงนางนารีนลว่า

ช่วงนี้	ควนแพงเพิ่งชอบคิศาจ
ค้นพบนักพิ	สั่งห้ามก็หากคิ ท่านเอย
อันว่าสงสารนี้	เอาตัวตายคอบเป็นลือ
มิใช่เมียฮวมขาง	ชวนฮังฮยาแหงเทาะนา ¹

ความในบทนี้นอกจากจะสอนให้เห็นว่า ชีวิตที่เกิดมาเป็นสิ่งมีค่าควรจะรักษาไว้ไม่ควรจะมาตายด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อยเพราะนางนารีนลก็มิใช่เมียสักหน่อยแล้ว ความตอนนี้ยังแสดงให้เห็นคุณธรรมของสังข์ศิลป์ชัยที่ไม่อยากจะทำร้ายใครที่มาบงรายต่อตน จึงแสดงเหตุผลให้บุคคลนั้นเห็นเพื่อจะได้คลายอารมณ์โกรธแค้นที่ผิดคด้วย และเมื่อสังข์ศิลป์ชัยรบชนะยักษ์และนำคังแล้ว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

ก็ใคร่สั่งสอนให้บรรดาภิกษุเจ้าครุจักจารีตในการปกครองเสมอ ซึ่งสังฆศิลาปัททก็ไม่ใช่จะสอน
แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นนักปกครองที่มีความสามารถด้วย ซึ่งลักษณะนี้ท้าวปรางค์คำ
มิได้พรรณนาตรง ๆ แต่ใช้การพรรณนาปฏิกริยาของคนที่เคยเป็นศัตรูที่แสดงต่อสังฆศิลาปัทท
เมื่อสังฆศิลาปัททจะเดินทางกลับ เช่น กิริยาของยักษ์ที่เมืองอโนราชที่แสดงไว้ว่า

เมื่อนั้นพาง ๆ นำ	โนยะเนตค่นองไหล
วันนูลาหลวง	ขึ้นชมคอมเจ้า
ทั้งแสนท้าว	ควายเทียบกำหวาน
ควายท้านดู	เป็นเจ้าเทศน์หมั่ม ¹

กิริยาของตัวละครที่เคยเป็นศัตรูแล้วกลับมายอมสวามิภักดิ์ด้วยดี และเกิดความชื่นชมขนาด
นำตาไหลนี้ ช่วยเสริมให้เห็นว่าสังฆศิลาปัททมีความสามารถผูกใจคนได้ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญ
ของนักปกครอง

ลักษณะประการนี้ เป็นลักษณะที่สำคัญที่ท้าวปรางค์คำเน้นมากในบุคลิกนิยายของสังฆ-
ศิลาปัทท เพราะลักษณะนิสัยตัวละครข้อนี้เองที่จะทำให้จุดมุ่งหมายทางการปกครองของท้าว
ปรางค์คำที่แต่งเรื่องนี้ขึ้นมาประสบความสำเร็จหากบุคลิกนี้ประทับใจคนอ่าน นอกจากนี้
ในฐานะที่สังฆศิลาปัททในฉบับภาคอีสานเป็นโพธิสัตว์ ลักษณะนิสัยข้อนี้จึงสำคัญยิ่งขึ้น และท้าว
ปรางค์คำก็สามารถวางบุคลิกและนิสัยของสังฆศิลาปัททให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องจึงทำให้ชาวอีสานส่วน-
มากตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเชื่อว่า สังฆศิลาปัททเป็นเรื่องชาดก

✓ ท้าวปรางค์คำเน้นบุคลิกนิสัยตัวละครเอกในสามประการนี้มาก ก็เนื่องจากจุดประสงค์
ของการแต่งเรื่องนั้นต้องการแต่งให้คนเชื่อถือและปฏิบัติตาม จึงไม่ปรากฏลักษณะสำคัญของ
พระเอกในอุคมคติของไทยไปลักษณะหนึ่ง คือ ความเจ้าชู้ การขาดลักษณะเจ้าชู้อันเป็น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 318.

ธรรมชาติของชายไทยไป บังทำให้สังข์ศิลป์ชัยเป็นตัวละครที่มีลักษณะพิเศษเหนือคนธรรมดา ที่มีกตทกอยู่ในกิลเลสคันทา และทำให้ฐานะของสังข์ศิลป์ชัยที่เป็นโพธิสัตว์นั้นดูจริงจังขึ้น

ดังนั้น ท้าววราหุคคิกและนิลยพระเอกในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้บ่าวท้าวปรากฏคำวางได้ สัมกับความมุ่งหมายของยูประพันธ์ที่ตองการให้อานเกิดความรักธาเลื่อมใสในตัวละครตัวนี้

2. ตัวละครที่อยู่ในฐานะกษัตริย์

ในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสานนี้ ตัวละครที่เป็นกษัตริย์พอแบ่งตามลักษณะนิสัย ออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

2.1 กลุ่มกษัตริย์ที่มีบุคลิกและนิสัยสมเป็นกษัตริย์

2.2 กลุ่มกษัตริย์ที่เป็นตัวประกอบเสริมบทของพระเอก

2.1 กลุ่มกษัตริย์ที่มีบุคลิกนิสัยสมเป็นกษัตริย์

กษัตริย์กลุ่มนี้ได้แก่ ท้าวสุทราษ ท้าวกามาธา ท้าวสีโท และสังข์ บุคคิกและนิลย ของกษัตริย์เหล่านี้กอปรไปด้วยความกล้าหาญ มีเหตุผลจนเป็นที่เคารพยำเกรงของบุคคลใต บังคับบัญชา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ท้าวสุทราษ

ในสังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสาน ท้าวสุทราษมีบุคลิกและนิสัยสมความเป็นชคคิบะ คังไคกลาวมาแล้วข้างตน เพราะแม่ในความฝันในสุบินฝัน ที่พรรณนาความรู้สึกของท้าวสุทราษตอนฝันเห็นคนถือสาสนหน้าเหมือนยักษ์เข้ามาจะทำร้ายไว้ว่า

พระนาถนอย
เยื้องถอดกลาง

ใจหวินหวากัว
กาเบียงมั่งคั่ง 1

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

ก็แสดงให้เห็นว่าท้าวสุทราหมาเป็นคนกล้า ถึงจะรู้สึกหวาดกลัวตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่ก็
ไม่คิดจะหนียังคงคิดจะต่อสู้ อีก ฉะนั้น เมื่อในความผินใจยังคิดสู้ศัตรูไม่หนี ย่อมแสดงให้เห็นทราบ
ชัดว่าจิตใจสำนึกของท้าวสุทราหมาเป็นนักรบและมีความกล้าหาญ บุคลิกนิสัยข้อนี้ถ้าเทียบ
กับท้าวแสนอกุฎในบทละครนอกเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกันมาก เช่นใน
ตอนที่ท้าวแสนอกุฎและนายสมณท้าวจะออกไปพบสังข์ศิลป์ชัยในป่าว่า

พี่จะเดินหลังพระนองญา นึกตาเห็นเจ้าจะตีใจ
ว่าแล้วชวนกันทั้งสามองค์ ลงจากพลับพลาที่อาไสรภัย
ให้มหาเสนาหน้าหน้าไป ความกลัวหนีใครจะไคลคลา ¹

ความตอนนี้ ท้าวแสนอกุฎแสดงความฉลาดกลัวอย่างเห็นได้ชัด เพราะเมื่อจะไปในที่อันตราย
ก็ให้นางเกสรสมณท้าวและเสนาหน้าหน้าไป ซึ่งนับว่า เป็นบุคลิกและนิสัยที่ไม่สมจะเป็นนักรบยกครอง
บ้านเมือง และบุคลิกจะเน้นไปในทางตกขบขันมากกว่าจะโหดเหี้ยมเหมือนท้าวสุทราหมาเป็น
สังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสาน

นอกจากนี้ ท้าวสุทราหมายังเป็นนักรบที่มีภูมิปัญญาพิจารณาเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล
ดังจะเห็นได้จากตอนที่ท้าวสุทราหมาคิดจะติดตามนางสมณท้าวในบทพยานั้นว่า

ควนกุไลณะครเสียด บวชสมณแสวงคืน
ผิจักเป็นคะหัดถุ มีโพยพันเยื้อง
เยียวจักแค้นคังใหม่ หมองตองคัมมา ²

¹ กลอนบทละคร สังข์ศิลป์ชัย. ความเก่า เลขที่ 107 ตู. 114 ชั้น 5/5 มัคที่ 137.

² ท้าวปรารงค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

ความคิดและเหตุผลที่ท้าวสุทราจะออกบวชเพื่อติดตามนางสุมณฑาว่าดีกว่าจะเป็นคนธรรมดา
ติดตามไปเมื่อมีคนรู้อาจมีภัยต่าง ๆ ไ้ แสดงว่าท้าวสุทราที่มีวิจรรณญาณที่รอบคอบ แม้
ในเหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่อง เช่นในตอนที่ขุนเงินนำ ของ สไบ ปืนมาถวายตรงกับคำบอกเล่า
ของนางสุมณฑา ท้าวสุทราก็รู้ทันทีว่าหากุมารหลอกลวงตน จึงลงโทษทันที ดังบทกลอนว่า

เมื่อนั้นพระบาทฐ	คะนิง เเนงตองคัก
เขานี้โทสาสุน	เสี้ยนเสี้ยสมฮ้าย
คนทามแท	พาโลเสี้ยงยาก
ลอนเลาไว	เป็องเขาแกมกิน แทแล้ว ¹

แต่ในสิ่งชั่วร้ายชั่วฉิบของภาคกลางนั้น ถึงท้าวเสนาภุจะโตของ สไบ มาแล้วก็ไม่เชื่อ
นางสุมณฑาและยังเป็นคนไม่แน่ใจในความคิดของตนเอง คนนี้พุกก็เชื่อ คนนั้นพุกก็เชื่อ เช่น

เมื่อนั้น	ท้าวเสนาภุว่าคานูจิต
กอดเขาตะลึงคะนิงคิก	ยิงฟ้งยิงนิคสัง เกตหนัก
โหลงนสน เทห์โลเลใจ	จะจริงข้างไหนไม่ประจักษ์
สุดปัญญาพาที่ที่จะชัก	จำจะชักเกลี้ยไกลให้คี่กัน ²

ฉะนั้นตัวละครกษัตริย์ โดยเฉพาะท้าวสุทราที่มีบุคลิกและนิสัยที่ไม่เหมือนกับท้าวเสนาภุของภาค
กลางเลย และท้าวสุทรานี้เป็นตัวละครที่สมเป็นกษัตริย์ตัวหนึ่งที่เดียวในฉบับภาคอีสาน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.

² พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกรวม 6 เรื่อง (พิมพ์ครั้งที่
สี่, พระนคร : คลังวิทยา, 2508), หน้า 654.

2.2.2 ท้าวกษัตริย์

ตัวละครตัวนี้ถึงแม้จะเป็นเพียงตัวละครเล็ก ๆ ไม่สำคัญสำหรับเนื้อเรื่องเท่าไรนัก แต่ท้าวปรางค์คำก็ได้วางบุคลิกและนิสัยไว้อย่างสมเป็นกษัตริย์ เช่นในตอนขุนสีขุนคอนเข้าไปถวายราชสาสนของท้าวสุทราข เพื่อทูลขอร้องทั้งเจ็ด ท้าวกษัตริย์ก็พิจารณาควยทางท่าทีสง่าและมีเหตุผลสมเป็นกษัตริย์ไว้ว่า

เมื่อนั้นพุง ๆ พอม	ทุกทีเสียดกร
คากันทูนเทโว	กาวกอนการไช
นำคะคิซอ	ขุนคอนคนขนาด
ขึ้นชาบเจ้า	จอมไทพระยอคเมือง
เมื่อนั้นพระบาท	ไชชาคทงทัม
บงบานคือ	คบัวบานแจง
คะนิงในอุ	เห็นคองคะคีโลก
ลางเล่าไว้	ลือหามทอนเป็น ¹

กิริยาขนนางแสดงต่อท้าวกษัตริย์นั้น แสดงอาการเคารพยำเกรงมาก และยังเรียกท้าวกษัตริย์ด้วยความเคารพว่า "เทโว, เจ้าจอมไท, พระยอคเมือง, พระบาท" คำเหล่านี้ให้อารมณ์และความหมายที่ไปถึงความเคารพเชิดชู นอกจากนี้ตัวท้าวกษัตริย์เองก็เป็นผู้มีเหตุผล คือเมื่อเห็นว่าท้าวสุทราขมาสู่ขอตามประเพณีก็ไม่ขัดข้อง เพราะรู้ว่าเรื่องความรักเป็นเรื่องของทางโลก ซึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดาไม่ควรจะห้ามไว้เพราะไม่มีประโยชน์อันใด

¹ ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

ฉะนั้นจากการวางบุคลิกนิสัยตัวละคร จะเห็นได้ว่าท้าวปรางค์คำไม่ละเลย แม้ตัวละครกษัตริย์ที่แทรกเข้ามาในเนื้อเรื่องเพียงเล็กน้อย ที่จะวางบุคลิกนิสัยให้ดำเนินไปสมฐานะในเรื่อง เพื่อนำให้ผู้อ่านเกิดความศรัทธาในสถาบันกษัตริย์นี้อย่างสม่ำเสมอตลอดเรื่อง

2.1.3 สีโทและสังข์

ในสังข์ศิลป์ชัย ฉบับภาคอีสานวางอุปนิสัยของสีโทและสังข์คล้ายกับสังข์ศิลป์ชัยของภาคกลาง คือ ทั้งสองมีความซื่อสัตย์ และเป็นผู้ช่วยของสังข์ศิลป์ชัยเวลารบมีฝีมือในการรบ แต่ฐานะของสังข์และสีโทในสังข์ศิลป์ชัยภาคอีสานต่างจากฉบับของภาคกลาง

ในฉบับของภาคกลางไม่ได้ยกย่องสังข์และสีโท สังข์และสีโทมีฐานะเป็นเพียงสิ่งคณูของสังข์ศิลป์ชัยเท่านั้น ไม่มีบทใดกล่าวแสดงความยกย่อง เช่น ในบทตอนเกิดมีพรรณนาไว้ว่า

เจ้านางประเสริฐ	มีบุญเลิศกว่าทวงศ์
จะสืบสร้างวงศ์	แทนตัวบุญบิดา
ทั้งศรและศิลป์ชัย	มีมาในครรภ์มารดา
นางไกรสรทาสา	คลอดคลุกมาเป็นราชสีห์
เกิดมาเป็นบุญเจ้า	จะฉานเกล้าเป็นขรณี

.....

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สังข์ศิลป์ชัย กลอนสวด (พระนคร : คุรุสภา, 2516), หน้า 44-5.
(กระทรวงศึกษาธิการพิมพ์แจกในงานกุศลพระราชทาน ณ วัดป่าโมก อำเภอป่าโมก อ่างทอง 1 พฤศจิกายน 2502).

แต่เมื่อใดที่ศึกษาสังข์ศิल्पชัยฉบับภาคอีสานจะเห็นได้ว่าฐานะของสังข์และสีหราช
ได้รับการยกย่องเทียบเท่ากับสังข์ศิल्पชัย และอยู่ในฐานะกษัตริย์คนหนึ่ง ดังปรากฏในคำ
จารึกของพระอินทร์ที่วางไว้ในปรากฏเมืองอินทปัตถ์ว่า

อินทปัตถ์ชื่อร้อย	ในเลขลานคำ
ชื่อว่าสังข์ศิल्पชัย	โลกคือรวิที่กา
อันว่าบุตรตาเจ้า	จันทนางที่
ชื่อว่าสีหราชเทา	ไทน้อมขามขาม
อันว่าคนขนาดกา	เกิดรวมอุทร ท่านั้น
ชื่อว่า สังฆากุมาร	โลกื่อนำน้อม ¹

นอกจากนี้ สีหราชยังเป็นตัวละครหนึ่งที่มีความกล้าหาญไม่ยิ่งหย่อนจากสังข์ศิल्पชัย ทั้งใน
บทที่สังข์ศิल्पชัยส่งศรไปตามสีหราชมาช่วยรบทัพเสนาของท้าวกุมภกัณฑ์เมื่อสีหราชมาถึง และ
รู้ว่าเป็นเพียงทัพเสนา จึงพูดว่า

เมื่อนั้นสีหราชท้าว	จวนาหะนงดี
คู่ดั่งสมคามเขา	ยอมพอเพียงน้อย
เป็นเด็กเชื้อ	เสนานามชั่ว
ลอนจักเสียเขธาาย	สองสูสว่างแรง ก่อนเห็น ²

¹ ท้าวปรากฏคำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 208.

ในตอนปฏิสนธิขึ้น โหรงก์ทำนายไว้ให้ดูว่าความแตกต่างระหว่างพระเอกกับกลุ่มกษัตริย์
กลุ่มนี้ตั้งแต่คนเลยที่เรียกว่า

.....
คือเจ้าหม่อมหลา	หอยอโยโชมี่ พระเอย
กับทั้งจันทะราชแก้ว	เกณฑ์เก็งมะหาอุคต์
ฮอยจกมีชายแข็ง	เกิดเนาในทอง
ฝูงนั้นเกณฑ์สนยชา	ฮอยปนเป็นชั่ว
แมนวาโคลูกหลา	ชายชาชั่วปะมานเจ้าเอย 1

นอกจากคำทำนายพบมาต่อมาในเรื่องก็ไต่ทำให้เห็นบุคลิกนิสัยที่แตกต่างกันระหว่างตัวละคร
ทั้งสองพวกนี้มากขึ้น เช่น ในตอนโคจร เมื่อเดินทางมาถึงคานฟาง พมุงจงอาจใหญ่ มีคำ
พรรณนาเกี่ยวกับตัวละครทั้งสองเปรียบเทียบไว้ว่า

เมื่อนั้นหกกะลัดต้าว	กั้ววายเข้านั่ง
วอนแจมเจ้า	ทันอ้างแอ่วหนี เทียวเดิน
พูเบสเจ้า	จาที่พลันขาน
กั้วมันสั่ง	ลำเค็ยระสานฮ้าย 2

ความในบทนี้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างหกกบฏที่เป็นคนฉลาดก้วไม่มีฝีมือ เมื่อเห็น
ภัยก็คิดหนีอย่างเฉียว กับสังขสิทธิ์ชัยที่เป็นคนกล้าหาญคิดจะต่อสู้กับบูราย ความขัดแย้งได้

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 122.

คำเป็นต่อมาจนถึงความแตกต่างทางด้านคุณธรรมซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ครั้งที่สำคัญที่สุดคือ ในตอนที่ทกกุมารศึกษาศาสตร์ศิลป์ชัยโดยฉลักทกเหวว่า

จำโลกแท้	เป็นอาคองค์เดียว แลเค
เฮานี้ คายทั้งมวน	เมื่อมันเมื่อค่าน
ควนเฮาปองมันให้	เนียรละลินเสียจากไปเกิน ¹

การกระทำครั้งนี้เป็นกรรมหนักจึงต้องมียุติโทษไว้ในตอนที่ความจริงปรากฏ และตอนนี้เองที่พระเอกได้แสดงคุณธรรมให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยการอภัยไม่เอาโทษผิดแก่ทกกุมาร ความแตกต่างทางด้านคุณธรรมนี้เป็นบุคลิกนิสัยประการหนึ่งที่ให้ผู้อ่านยอมรับความเหนือกว่าของพระเอกของเรื่อง

บุคลิกนิสัยที่แตกต่างกัน และผู้ประพันธ์นำมาเปรียบเทียบกันไว้ยู่ตลอดเรื่องนี้เอง ที่เสริมสร้างความรู้สึกของผู้อ่านให้เห็นคุณสมบัติอันเลิศของพระเอก และเกิดความศรัทธาเลื่อมใสยอมรับความเป็นเอกของพระเอก ซึ่งนับได้ว่าท้าวปราบกล้าคำไควางบุคลิกนิสัยตัวละครกลุ่มนี้ไว้ได้สมความต้องการของเรื่อง

3. กลุ่มตัวละครตัวนาง

ตัวละครตัวนางในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยนี้พอพิจารณาแยกออกได้เป็นสองพวกคือ นางกษัตริย์กลุ่มหนึ่ง และหญิงสามัญทั่วไปอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะลักษณะนิสัยของตัวนางทั้งสองกลุ่มนี้ผู้ประพันธ์ได้วางไว้ให้แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 325.

3.1 กลุ่มนางกษัตริย์

สตรีกลุ่มนี้ ผู้ประพันธ์ได้กำหนดลักษณะนิสัยให้เป็นกุลสตรีที่ดีตามค่านิยมในสังคมไทย คือ เป็นหญิงที่มีปรีชาญาณจากสภาพเรียบร้อย มีความสามารถและระงับอารมณ์ตนเอง นางกษัตริย์ในกลุ่มนี้ได้แก่ นางสุนันทา นางศรีสุตาจันทร์ นางปทุมมา นางจันทา และนางทั้งหก

นางกษัตริย์เหล่านี้มีบุคลิกเหมือนกัน คือ เป็นกุลสตรีที่มีความระงับและยับยั้งอารมณ์ของตน ฉะนั้นทางออกทางเดียวที่จะระบายอารมณ์ของนางเหล่านี้ก็คือ การร้องไห้ ไม่ว่าจะเกิดอารมณ์โกรธแค้น โศกเศร้า หรือท้อใจ เช่น ในตอนนันทา เมื่อท้าวสุทราจะออกบวชนางจันทาโศกเศร้าที่สามีจะจากไปไกลกันก็ร้องไห้ ดังความพรรณนาไว้ว่า

เมื่อนั้น นางเหนียวนม หิวไห้อั่ว
ทุกที่หน้า นองเนตคัลลิตง ¹

หรือในตอนเห็นนางสุนันทาโกรธแค้นทักุมารที่ใส่ร้ายตนและลูกก็ไต่ตรองไห้ ดังความพรรณนาว่า

เมื่อนั้น นางคังแค้น ชนังชวาคชลที ²

การแสดงออกของนางกษัตริย์เหล่านี้แตกต่างจากการแสดงออกของนางกษัตริย์ใน สังข์ศิลป์ชัย ของภาคกลางมาก เพราะในฉบับของภาคกลางตัวละครเหล่านี้มีปรีชาอย่างหญิงชาวบ้านทั่วไป คือไม่สำรวมขอบเอะอะโวยวาย และทำอะไรตามอารมณ์ เช่น นางสุนันทาแสดงอารมณ์โกรธเกรี้ยวไว้ในบทละครนอกเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย เมื่อนางถูกกล่าวหาว่าถูกผีเข้าไว้ว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25-6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 345.

เมื่อ ^๑ นั้น	นางเกสรสมณฑาให้มันได้
ร้องควา ^๑ าเหวยอีจัญโร	ผีสง ^๑ ที่ไหนดมาเข้ากู
มิงโก ^๑ ทกเห็นตัวหัวประสม	น้อยหรือ ^๑ ลันลมมาลบหลู
วา ^๑ พลางนางฉวยลิมประตุ	ไล ^๑ ตอยหัว ^๑ หุระยาไป 1

บุคลิกของตัวนางกษัตริย์ในฉบับภาคอีสานทุกตัวมีบุคลิกที่สํารวม แมแต่นางทั้งหกเมื่อตัว
ถูกราชทราบความจริงและสั่งลงโทษก็แสดงอาการหวาดกลัวเพียงร้องไห้เท่านั้น ว่า

สวา ^๑ สวา ^๑ พอม	ชาว ^๑ แมมาคา
อารม ^๑ ทกช	ทาว ^๑ ทวง ^๑ ทัง ^๑ ค้าย 2

ส่วนในฉบับของภาคกลาง นางทั้งหกมิได้โศกเศร้าเจ็บ ๆ แต่จะแสดงอาการร้องไห้ไวววาย
ให้ปรากฏทีเดียวว่า

เมื่อ ^๑ นั้น	หกนางกับ ^๑ ทกโอรสา
ต่าง ^๑ คน ^๑ ร่ำ ^๑ ไห ^๑ ฟ้าย ^๑ น้ำ ^๑ ตา	ร้อง ^๑ ขอ ^๑ ชี ^๑ วา ^๑ วุ่น ^๑ ไป
พระ ^๑ สัง ^๑ ข์ ^๑ ศิ ^๑ ล ^๑ ป ^๑ รัช ^๑ ย ^๑ ใจ ^๑ คี่	แม่ ^๑ ประ ^๑ ทม ^๑ เท ^๑ วี ^๑ ลูก ^๑ กร ^๑ าบ ^๑ ไห ^๑
เ็น ^๑ ค ^๑ ุ ^๑ คว ^๑ ย ^๑ ช ^๑ ว ^๑ ย ^๑ ขอ ^๑ โทษ ^๑ ไ ^๑ ว้	ช ^๑ ว ^๑ ง ^๑ ไซ ^๑ เป็น ^๑ ร ^๑ าก ^๑ ว ^๑ า ^๑ จะ ^๑ ต ^๑ าย 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกรวม 6 เรื่อง, หน้า 651.
- 2 ท้าวปรางค์คำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.
- 3 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครนอกรวม 6 เรื่อง, หน้า 706.

บุคลิกของนางกษัตริย์ในฉบับของภาคอีสานนั้นเหมือนกัน แต่อุปนิสัยแตกต่างกันไปตามบทบาท คือ เป็นคนดีฝ่ายหนึ่ง และเป็นคนร้ายฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายคนร้ายได้แก่วงทั้งหก ซึ่งเป็นตัวละครที่มีนิสัยเหมือนสตรีทั่วไป คือมีความโกรธ ริษยา ส่วนตัวละครนอกนั้นซึ่งเป็นตัวนางกษัตริย์ ฝ่ายคนดี ก็เป็นคนตัวอย่างบริบูรณ์ตามลักษณะตัวละครที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยแต่โบราณมา ซึ่งนับว่าท้าวปราสาทคำไคววางตัวละครกลุ่มนี้ไว้เหมาะสมสำหรับเรื่องประเภทชาดก ที่ต้องการให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างระหว่างดีกับชั่วอย่างชัดเจน

3.2 กลุ่มหญิงสามัญ

สตรีกลุ่มนี้มีกล่าวถึงไว้ในสังข์ศิลป์ชัยฉบับภาคอีสานน้อยมาก และบุคลิกนิสัยที่แสดงไว้ก็มีเพียงคำเดียว คือ การเลือกคู่ครอง เช่นในตอนขุนสีขุนคอนเข้าเมืองจำปาเพื่อหลอขนางทั้งเจ็ดนั้น ก็มีความกล่าวถึงหญิงสามัญไว้ว่า

เคียวระคาคควย	สาวถาวถนิมเฮือง
เอากันหมาย	หมุชรายชิงตอน
ลือเชิงชั้น	เบ็งจาลจอมโลก
ปุ่นแขกเช่า	มานอมพระยอดเมือง
หลายสำเทียน	ทกปากปุ่นถแลง
สองนายเมือง	นอกายกคหนา
สาวกะสันเขื่อน	โยความปะสงค์สาวท
เจ้าพี่ชอย	ลิมเองหนายหนา แล้วลือ
สูงค่านอง	คะนิงนอกกะสัน
หมายวาวางชีวา	มอมพระอวนองคอาย ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

จากความในมทนี้ แสดงถึงหญิงสามัญสามารถเกี่ยวพาราสิบุรุษได้อย่างเปิดเผย และเมื่อมีบทกล่าวถึงหญิงสามัญทุกครั้งก็จะเน้นให้เห็นเฉพาะการแสดงออกทางคำกล่าวที่แสดงเจตนาที่แท้จริงเท่านั้น จากความมทนี้ จึงอาจตั้งข้อสังเกตได้ 2 ประการคือ

ประการแรก สังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสมัยที่ท้าวปรางค์คำประพันธ์เรื่องนี้ขึ้น ยอมรับสิทธิสตรีในเรื่องการเลือกคู่ครองอย่างเต็มที่ จึงได้มีการพรรณนาไว้ในงานกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ และวัฒนธรรมของชาวอีสาน สตรีไม่ถูกกดขี่ทางคำกล่าวเหมือนต้นแต่ คงจะเห็นได้จากประเพณีว่าสาวนั้นเป็นเครื่องให้อิสรภาพในการเลือกคู่ครองแก่สตรีชาวอีสานอย่างเต็มที่

ประการที่สอง การที่ผู้ประพันธ์นำการแสดงออกของหญิงสามัญทางคำเทศน์สั้นมาแสดงไว้ ก็เพื่อเน้นให้เห็นคุณสมบัติของฝ่ายชายให้เด่นขึ้น เช่นในบทพรรณนาถึงขุนสีขุนคอนเมื่อมีสาวมาเกี่ยวกับว่า

สองขุนคาน	ถแลงคำช้อยขึ้น
สาวอยู่เยี่ยม	สองข้างคังคาว ¹

จากบทพรรณนານี้ นอกจากจะเน้นให้เห็นลักษณะรูปโฉมของฝ่ายชายเด่นชัดแล้ว การแสดงออกของหญิงดังกล่าวก็ยังเน้นบุคลิกนิสัยฝ่ายชายให้มีลักษณะครบถ้วนตามความนิยมของชาวไทย คือ ลักษณะของความเป็นคนเจ้าชู้ ซึ่งในเรื่องนี้ตัวละครฝ่ายชายส่วนมากไม่มีนิสัยเช่นนี้เลย จึงต้องใช้วิธีให้หญิงมาแสดงความรักต่อชายแทน เพื่อเสริมบทให้เห็นว่าถึงแม้ชายในเรื่องมิได้แสดงออก แต่ก็ไม่ได้บกพร่องคุณสมบัติข้อนี้ไปเสียเลย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

4. กลุ่มตัวละครที่เป็นขุนนาง ข้าราชการบริวาร

ตัวละครกลุ่มนี้มีที่กล่าวไว้ในเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย มีบทบาทอีสานไม่มากนัก และเน้นให้เห็นบุคลิกนิสัยของขุนนาง ข้าราชการบริวารที่มีความซื่อสัตย์ กล้าหาญ และจงรักภักดีต่อกษัตริย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงออกทางบทสนทนาของตัวละคร เช่น คำพูดของขุนสีที่กล่าวตอบนางที่มาเกี่ยวพาราสีว่า

เพื่อนี้ การพี่เพียง	เหี่ยมทอทอระนี้
อย่าว่าเฮี่ยมพาโล	เลสสะท้าวหาน้อง
ดวงคมเพียง	พะกุงแยงยังแวน
จิตต์ที่เฮฮอนคั้น	กะทหายซอนชาคชวัน
ยามโคแล้วพี่กำ	การพระบาทเหนือหัว
จึงจักปุ่นปะสงค์ขอ	ขอกมามวนน้อง ¹

ความในบทนี้แสดงให้เห็นความซื่อสัตย์ ความรักในประเพณี และเห็นวางานของเจ้านายเหนือหัวมีความสำคัญมากกว่าเรื่องส่วนตัวของขุนสี ซึ่งลักษณะเหล่านี้ปรากฏในตัวละครกลุ่มนี้เป็นส่วนมาก และต่างก็ได้รับรางวัลจากการทำความดีนี้ ส่วนข้าราชการบริวารที่ตัวก็มีปรากฏอยู่บ้าง เช่น โหรที่รับสินบน แต่ก็ถูกลงโทษได้รับทุกขเวทนาในที่สุด

บุคลิกนิสัยของตัวละครกลุ่มนี้จึงนับได้ว่า ท้าวปรางค์คำไคว่างไว้เหมาะสมกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้อ่านเห็นแบบอย่างของข้าราชการบริวารขุนนางที่ดี ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่สาม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

5. กลุ่มตัวละครที่มีอำนาจเหนือมนุษย์

กลุ่มตัวละครกลุ่มนี้ประกอบด้วย ยักษ์ ครุฑ นาค และเทวดา ซึ่งพอจะจัดรวมกลุ่มแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มเสรีนขารมีตัวพระเอก กับกลุ่มที่เป็นผู้ช่วยพระเอก

5.1 กลุ่มเสรีนขารมีตัวพระเอก

ตัวละครกลุ่มนี้ได้แก่ ยักษ์ นาค และครุฑ ซึ่งจะแยกออกพิจารณาเป็น 3 พวก คือ พวกยักษ์นาคที่เป็นเจ้าครองนคร พวกยักษ์นาคที่เป็นบริวารของพวกเขา และครุฑนาคที่เป็นบริวารของสังข์ศิลป์ชัยที่เมืองอินทปัตต์

5.1.1 ยักษ์ นาค ที่เป็นเจ้าครองนคร ได้แก่ ท้าวกุมภกัณฑ์ และท้าววรณนาค บุคคลทั้งสองเป็นตัวละครที่มีบุคลิกนิสัยสมเป็นกษัตริย์เช่นกัน คือ มีความกล้าหาญและความสามารถในการรบเป็นเลิศคนหนึ่ง โดยเฉพาะท้าวกุมภกัณฑ์มีบทบาทตั้งแต่ต้นจนจบ คือเรื่องสังข์ศิลป์ชัยเริ่มต้นจากการกระทำของท้าวกุมภกัณฑ์ และดำเนินเรื่องก็มีท้าวกุมภกัณฑ์เข้ามามีบทบาทสำคัญ ตลอดจนจบลงด้วยผลจากการกระทำของท้าวกุมภกัณฑ์ในตอนต้นกลับมาสนองท้าวกุมภกัณฑ์ ดังนั้น ท้าวกุมภกัณฑ์จึงนับว่าเป็นตัวละครที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่ร่วมนำแสดง (co-starring) อยู่ในเรื่องนี้ด้วยทีเดียว ท้าวปรารงค์คำได้พรรณนาให้เห็นฤทธิ์อำนาจอันสูงส่งของท้าวกุมภกัณฑ์ไว้ตั้งแต่ต้นเลยว่า

บัดนี้ จักถามะหายักษ์เฒ่า	เนาในอะโนราท
เป็นอาคิไตลุมฟ้า	สว่างเสื่อส่วยสิน
เชิงวากุมพันต์แท	ตระงลือรืทที่เคช
สู้อำถวน	คองชั้นสาตสิลป์
จบเพทควย	มนต์มากหยาหย่า
เทิงทอระณี	ไปยุ่นไผเพียง

เป็นพงส์เชื้อ
พระให้ถือคานคาว

เวสสุวรรณเทวราช
เป็นเจ้าแห่งผี¹

และฤทธิ์อำนาจของท้าวกุมภกัณฑ์แม่เทวดาก็ยิ่งเกรงกลัว ดังจะเห็นจากตอนที่เทวดาพาสังข์-
ศิลป์ชัยไปยังปราสาทท้าวกุมภกัณฑ์ เทวดาก็ไม่กล้าเข้าไปกลศควยกลัวอำนาจของท้าวกุมภกัณฑ์
ดังความว่า

เมื่อ	นั้น	เทวราช	อยู่	บน	บ่อ	บาคะ	สัตว์
ที่	นั้น	กม	พัน	ท	หลวง	อยู่	เนา
		ลือ	มัน	แห		ทง	มน
		ตุ	ก็	ไ	โค	เย	ียว
						ย	าน
						ท	าน
						กะ	ท่า
							ท่า

สวนทางค่านิสัยนั้นถึงแม้ไม่ได้พรรณนาไว้ให้เป็นชัดเจน แต่ก็ไม่มีบทรบแสดงว่ามีนิสัยเลวร้าย
อย่างไร เพียงแต่ท้าวกุมภกัณฑ์ทำความผิดคดียุไปลักนางสุเมณฑามา ซึ่งก็เป็นพฤติกรรมที่
เกิดจากความรัก และเมื่อมาอยู่ร่วมกันนางสุเมณฑาก็รักท้าวกุมภกัณฑ์อย่างลึกซึ้ง และไม่ยอม
จากท้าวกุมภกัณฑ์ไปเลยจนสังข์ศิลป์ชัยต้องบังคับ และแม้กระทั่งเมื่อท้าวกุมภกัณฑ์ตายนางก็รำพัน
ถึงควยความรักว่า

นิ้ว	วัน	ข	อย	ส	เน	ห	า	ธ	ัก	สุ	บ	เ	ียม	ม	เ	ย							
น	อง	บ	ลี้	ม	ย	อ	ค	แ	ก	ว	ค	ุ	น	เจ	า	แ	ท	ล	ัง	ค	อ	ก	น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

คุณทานลน
เขียนมขอมย้งจัก

กวมเกสนาโถ
ซิคอบปองเมี่ยน¹

ฉะนั้นถ้าจะมองจากทางค่านท้าวกุมภทัตก็จะเห็นได้ว่าท้าวกุมภทัตไม่ได้มีความเลวร้ายอันใด
มากมาย แต่เมื่อจรรยาอันเป็นที่รักจะต้องถูกพรากไปก็จำเป็นจะต้องต่อสู้ชิงเอานางนั้นด้วยชีวิต
เพื่อความรักและศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย ส่วนท้าววรุณนาคนั้นก็เช่นเดียวกันไม่ได้มีความผิดสิ่งใด
เพราะได้มาสู่ขอนางศรีสุคาจันท์ตามประเพณี และเมื่อเล่นสกาแพ็กยอมมอบเมืองให้สังข์-
ศิลป์ชัย แต่เมื่อสังข์ศิลป์ชัยจะขอจรรยาตนไปด้วย ในฐานะชายชาติรียอมยอมไม่ได้เป็น
ธรรมดา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว พฤติกรรมของท้าวกุมภทัตและท้าววรุณนาคก็ไม่ได้เลวร้าย
อย่างใด แต่การที่ต้องทำสงครามกับสังข์ศิลป์ชัยนั้นเกิดมาจากความขัดแย้งของท้าวกุมภทัต
และท้าววรุณนาคกับบุคคลภายนอก คือ ท้าวสุทราซึ่งไม่พอใจในชาติกำเนิดของท้าวกุมภทัต
และการต่อสู้เองที่ทำให้บทบาทของตัวละครเอกเด่นขึ้นอย่างมาก เพราะสังข์ศิลป์ชัยสามารถ
ปราบท้าวกุมภทัตและท้าววรุณนาคผู้มีอำนาจฤทธิ์ลงได้ วิธีการเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านยอมรับความ
สามารถของสังข์ศิลป์ชัยโดยไม่ต้องพรรณนาอำนาจฤทธิ์เดชของสังข์ศิลป์ชัยมาก

5.1.2 ยักษ์ นาค บริวารของท้าวกุมภทัตและท้าววรุณนาค คือ ตัวละครกลุ่มนี้
มีบุคลิกสมเป็นทหารคือ มีความกล้าหาญ และความสามารถในการรบ ดังคำรำพึงของไวฑูกัน
เกี่ยวกับการรบว่า

แห่งสูว้างคิงคำ
ไซจักพาไฟคาน

สมคามควนปะเส็ค ดีคาย
คีนหันฮ่างอาย²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 273.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 218.

คือแม่จะรู้ว่าผู้ไปจะตายก็ยอมผู้ตายไม่ยอมแพ้ยและยกพลกลับเมือง ซึ่งลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่า บัรริวารของท้าวกรมกัณฑ์เป็นนักรบที่สามารถ และแต่ละคนก็มีฤทธิ์อำนาจต่าง ๆ เช่น

มันก็ทำ เศษตั้ง
ยอตื่นทำ

ตัวกอพระศรี
ถึกคอยคาลม ¹

ส่วนพวกนาคก็มีฤทธิ์อำนาจมากต่าง ๆ กัน เช่น

ขุมนิ่งอุทมน้ำ
เมโคงม
ฟองไหลล้น
แมนชื่อฉาแซไว

นองเป่าเป็นฝน
เงาลงลินดวม
เค็มคือน้ำเอือก
ก็โดยเป้เปื่อยไป แท้แล้ว ²

และบรรดาบัรริวารเหล่านี้ต่างมีความภักดีต่อกันของคนเช่นเดียวกัน ซึ่งบุคลิกนิสัยเหล่านี้ไม่แตกต่างจากพวกขุนนาง ข้าราชการบริพาร เพียงแต่ตัวละครกลุ่มนี้เป็นฝ่ายตรงข้ามกับพระเอก จึงกลายมาเป็นตัวละครที่เสริมให้เห็นบารมีของพระเอกที่สามารถปราบตัวละครกลุ่มนี้ที่มีความสามารถและมีจำนวนมากลงได้ เพื่อให้บทบาททางด้านการรบของสังข์ศิลป์ชัยเด่นขึ้นมาเป็นนักรบชั้นเลิศ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 292.

5.1.3 กลุ่มครุฑภาคที่เป็นบริวารของสังขศิลาภิรัชย์ที่เมืองอินทปัตต์ ตัวละครกลุ่มนี้มีบทบาทเพียงอารักขาและแวดล้อมสังขศิลาภิรัชย์ เพื่อให้เห็นว่าสังขศิลาภิรัชย์มีบุญญาธิการและฤทธิ์อำนาจ เพราะตัวละครกลุ่มนี้มาเป็นบริวารของสังขศิลาภิรัชย์ได้ก็ด้วยศรัทธาที่สังขศิลาภิรัชย์ส่งไปเรียกมา ดังนั้นจึงไม่มีบทบาทที่เด่นชัดมาอย่างไร นอกจากว่าเป็นบริวารที่ซื่อสัตย์และจงรักภักดี ครุฑนั้นถึงแม้จะมีส่วนช่วยสังขศิลาภิรัชย์รบท้าววรุณนาค แต่ก็ไม่ได้แสดงฝีมือแต่อย่างใด เพราะธรรมชาติครุฑกินนาค นาคยอมจะกลัวเกรงครุฑเป็นธรรมดาอยู่แล้ว ส่วนนาคในตอนปลายของเรื่องมีบทบาทที่ช่วยนำทางท้าวสุทราษ นางสมณฑา มาพบสังขศิลาภิรัชย์สีหราช และสังขศิลาภิรัชย์รวมทั้งนางปทุมและนางจันทร์ก็ได้แสดงฝีมือแต่อย่างใด ตัวละครกลุ่มนี้ไม่ได้แสดงฝีมือในการรบ แต่ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ไว้เล็กน้อยในการเนรมิตตกแต่งบ้านเมืองในเมืองอินทปัตต์ไว้ต้อนรับท้าวสุทราษ

ฉะนั้น บทบาทของตัวละครกลุ่มนี้จึงไม่มีอะไรเด่น นอกจากเป็นตัวละครที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมให้เห็นมารมีของกษัตริย์คือสังขศิลาภิรัชย์เท่านั้น

5.2 กลุ่มตัวละครที่เป็นผู้ช่วยพระเอก

ตัวละครกลุ่มนี้ได้แก่ เทวดา และพระอินทร์ ตัวละครเหล่านี้ไม่มีบทบาทเด่นอะไรในเรื่อง แต่จะปรากฏออกมาเมื่อพระเอกเดือดร้อนเพื่อช่วยเหลือ คือ พวกเทวดาจะออกมา มีบทบาทช่วยพระเอกในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ช่วยชี้ทางให้ เช่น เทวดาที่ช่วยนำมาชี้ปราสาทของท้าวภูมิภักดิ์ เทวดาพวกนี้จะช่วยเร่ของสรรพ เสริฐเมื่อสังขศิลาภิรัชย์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เช่น ตอนแสดงศรขึ้นไปบนท้องฟ้า มีบทพรรณนาว่า

แล้วดวงขึ้น
เทพาชม

เจิงเมคเมโค
เชิงบุญน้อยย่อง ¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

ส่วนพระอินทร์นั้นมีบทบาทที่จะต้องช่วยสังขีลปรัชัยอยู่ตลอดเรื่อง เพราะตั้งแต่ก่อนสังขีลปรัชัยจะลงมาเกิด พระอินทร์ก็ได้ให้คำสัญญาว่าจะคอยช่วยเหลือเมื่อเกิดเรื่องเดือดร้อนไว้ว่า

โลกนี้ปะเล็ดแท้	ทุกข์ยิ่งหญิงชาย
ขอแกจอมคนผาย	ไผคปุ่นปางฮ้อน
เมื่อนั้นอินโทท้าว	หงพรพ้อมก้าว ¹

ตลอดเรื่องพระอินทร์คอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา โดยอำนวยความสะดวกในเรื่องพาหนะเดินทาง อาหาร ที่อยู่อาศัย เสมอมา แต่บทบาทที่สำคัญมากของผู้ช่วยพระเอกที่ใครไม่อาจช่วยได้ คือ บทบาทที่พระอินทร์ช่วยชีวิตสังขีลปรัชัยเมื่อตอนถูกทกกุมารฉกตกเหว และตอนคลใจให้ขุนจีนนำ สไบ ซอง ปิ่นที่เก็บมาได้เข้ามาถวายท้าวสุทราษ บทบาทในทั้งสองตอนนี้เป็นบทบาทที่สำคัญที่ช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปได้ เพราะตัวละครกลุ่มนี้ได้ช่วยแก้ไขปัญหามาให้ตัวพระเอกในเหตุการณ์ที่มนุษย์ธรรมดาไม่สามารถจะทำได้

การใช้ความเชื่อเรื่อง เทวดาและพระอินทร์ของสังคมไทยแต่โบราณมาเป็นเครื่องช่วยดำเนินเรื่องในบางกรณีที่สุดวิสัยมนุษย์จะทำได้นั้น มีปรากฏอยู่ในวรรณคดีเสมอ ๆ ฉะนั้นตัวละครที่เป็นผู้ช่วยพระเอกกลุ่มนี้จึงมีไซ้บทบาทใหม่หรือลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมอีสานเท่านั้น แต่เป็นลักษณะสากลของวรรณคดีของไทยเลยทีเดียว

บุคคลิกนิสัยตัวละครในเรื่อง สังขีลปรัชัย นี้คงเดิมตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาล การณ์ คนใดคึกคักอยู่เช่นนั้นใครจะทำร้ายอย่างไรก็ไม่โกรธแค้น นอกจากนี้ ยังมีบุคลิกนิสัยเป็นไปตามที่ผู้อ่านคาดหวัง เช่น สังขีลปรัชัยต้องเป็นพระเอกที่ตีสมบุรณ์ ลักษณะนี้เป็นลักษณะนิสัยของตัวละครในวรรณคดีไทยทั่วไป

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

ซึ่งมักมองได้เพียงด้านเดียวคือ ดีก็ดีเลย ชั่วก็ชั่วอย่างเดียว ไม่มีการประสมกันแบบ
มนุษย์ และการดำเนินเรื่องถึงแม้จะมีความขัดแย้ง ก็เป็นเพียงความขัดแย้งระหว่างตัว
ละคร ฉะนั้นบุคลิกนิสัยตัวละครในเรื่องสังข์ศิลป์ชัย จึงเป็นไปตามแนวการวางตัวละคร
ของวรรณคดีไทยแต่เดิมา ไม่มีลักษณะซับซ้อน

ดังนั้น ถึงแม้ว่าท้าวปราสาทคำจะประสบความสำเร็จในการแต่งเรื่องสังข์ศิลป์ชัย
จนเป็นที่นิยมของชาวอีสานมาจนทุกวันนี้ แต่บุคลิกนิสัยของตัวละครในเรื่องก็มีไต่แตกต่าง
จากบุคลิกนิสัยตัวละครในวรรณกรรมเล่มอื่น ๆ ในภาคอีสาน เช่น ขุนหึง การเกิด ที่มี
บุคลิกนิสัยตัวละครคล้ายกับสังข์ศิลป์ชัย ฉะนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า บทบาทตัวละครในเรื่อง
ไม่ใช่สิ่งสำคัญที่ทำให้เรื่องสังข์ศิลป์ชัย อยู่ในความนิยมของชาวอีสานเหนือวรรณกรรมอีสาน
เล่มอื่น ๆ มาจนทุกวันนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย